

zdrojov — katastrálnych máp, kartotéky JÚLŠ SAV v Bratislave, názvo-slovných publikácií vydávaných rezortom geodézie a kartografie a predovšetkým materiálu získavaného priamo v teréne.

Pramene chotárnych názvov

1. Informátori: Ján Profant (nar. 14. 10. 1927), Revúčka; Ján Repák (nar. 20. 8. 1940), Revúčka; Anna Šepíková (nar. 12. 7. 1924), Revúčka.
2. Chotárne názvy v katastri obce Revúčka, ktoré pre Slovenskú onomastickú komisiu pri Vedeckom kolégiu jazykovedy SAV zozbieral Ivan Ružiak (archív JÚLŠ SAV).
3. Orlovský, J.: Chotárne názvy z Gemera. In: *Obzor Gemera*, 5, 1974, s. 70 — 71.
4. Katastrálna mapa obce Revúčka (M: 1:2880).

Literatúra

- MACHEK, V.: *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha, Academia, nakladatelství ČSAV 1971.
- MAJTÁN, M.: Štruktúrne typy slovenských chotárnych názvov. In: IV. slovenská onomastická konferencia. Red. M. Majtán. Bratislava, vydavateľstvo SAV 1973, s. 147—160.
- ORLOVSKÝ, J.: *Gemerský nárečový slovník*. Martin, Osveta 1982.

Z hláskoslovia breznianskeho nárečia

Tomáš Bánik

Vysoká škola pedagogická, Nitra

Pre poznania dejín jazyka a jazykovej minulosti každého kraja sú potrebné čo najpodrobnejšie údaje z dialektu každej lokality. Napriek tomu dôkladný výskum vo všetkých areáloch dodnes nebol vykonaný. Vychádzajúc z potrieb našej dialektológie sme v rokoch 1992 a 1994 zaznamenávali posledné stopy archaického nárečia vo vybraných lokalitách breznianskeho rajónu (pri názvoch nárečových územných celkov vychádzame z terminológie R. Krajčoviča, 1988), ako aj súčasné zmeny v tomto nárečí. Výskum sme vykonávali v obciach Čierny Balog, Hronec, Osrblie, Valaská, Bystrá, Mýto pod Ďumbierom, Brezno, Beňuš, Polomka, Závadka nad Hronom, Pohronská

Polhora. V tomto príspevku sa zaoberáme nárečím *Valaskej*, ktoré sa v rámci celku vyznačuje viacerými zvláštnosťami.

Zložitá jazyková situácia v niektorých pôvodných nárečiach tohto kraja je odrazom závažných a osobitých historických presunov obyvateľstva, stretávania sa spoločností s rozdielnymi záujmami a celkom odlišným jazykovým povedomím. Preto je okolie Brezna, ako sa ukazuje po dôkladnom výskume orientovanom na najstaršiu generáciu, z hľadiska dialektu veľmi zaujímavé, dokonca v niektorých momentoch zaujímavejšie ako susedné gemerské Horehronie. Táto oblasť doteraz nesie prívlastok typicky stredoslovenského areálu a priraduje sa po tejto stránke k Zvolenskej stolici. (R. Krajčovič v citovanej práci vydeľuje brezniansky a bystrický rajón ako súčasť zvolenského areálu [s. 247], zatiaľ čo K. Palkovič hovorí dokonca len o „bystrických pohronských nárečiach“, do ktorých zahŕňa aj bývalý okres Brezno [Palkovič, 1981, s. 82].) Azda aj preto ani v období rozmachu klasického opisného prístupu k nárečiam nepritahoval bývalý okres Brezno pozornosť jazykovedcov natolko, aby sa celostne a dôsledne venovali nárečiam jednotlivých obcí a javom presahujúcim na toto územie zo susedných nárečovo „čistých“ veľkých celkov (Liptov, Zvolen, Gemer) a silne zmiešaných tzv. pomedzných (Krajčovič, 1988, s. 276) nárečí (Horehronie).

J. Mihál v roku 1957 opísal breznianske nárečie na základe textov iba zo samotného Brezna a vydal štúdie týkajúce sa hláskoslovia, tvaroslovia a frazeológie Slovenskej Ľupče ležiacej v susednom Bystrickom rajóne (Mihál, 1935, 1938—39, 1941), okolie Banskej Bystrice si z hľadiska mäkkosti spoluhlások *d', t', ň, l'* všimol E. Paulíny (1939). Osobitosti vývinu nárečí východnej časti zvolenského areálu autor nepodáva. Väčšiu pozornosť našej oblasti venoval G. Horák. V rukopise ostal jeho mladogramatický opis nárečia *Valaskej*, podobným štýlom podal nárečie siedmich horehronských obcí (Telgárt, Šumiac, Heľpa, Pohorelá, Polomka, Závadka, Valkovňa) (Horák, 1965) a v známej monografii sa dôkladnejšie venoval nárečiu Pohorelej (Horák, 1955). Jediný, kto sa zaoberal breznianskym nárečím na základe poznatkov zo všetkých obcí bývalého okresu, bol Július Laubert (1940). Kompletné údaje, ktoré získal pomocou dotazníka vo svojom krátkom príspevku neuvádza, na ich základe však načrtáva výrazné izoglosné javy oddeľujúce nárečie „zvolenského Horehronia“ od susedných oblastí. Atlas slovenského jazyka (1968) prináša vybrané údaje z týchto obcí breznianskeho rajónu: Jasenie (číslo lokality 151), Jarabá (152), Beňuš (153), Hronec (154) a Čierny Balog (155). Z Horehronských obcí si Atlas všima len Heľpu (228) a Telgárt (229); tu ešte pod pod názvom Švermovo. Z tohto veľkého syntentického diela sme čerpali najmä údaje zaraďujúce niektoré javy do širšieho zemepisného kontextu. V týchto súvislostiach treba vyzdvihnúť práce J. Stanislava, ktorý s veľkým zmyslom pre detail analyzuje javy „svojho“ Liptova